

ROČNÁ SPRÁVA DOBROČSKÝ PRALES ZA ROK 2022¹

Štát: Slovenská republika
Názov územia: Národná prírodná rezervácia (NPR) DOBROČSKÝ PRALES

Rok a počet rokov, odkedy je udelený alebo opätovne udelený Európsky diplom pre chránené územia:

Rezolúcia CM/ResDip(2018)12 o opätovnom udelení Európskeho diplomu Národnej prírodnej rezervácii Dobročský prales (Slovensko) prijatá na 1 321. zasadnutí Výboru ministrov dňa 4. júla 2018, platná do 18. septembra 2028 (ďalej „rezolúcia č.(2018)12”²)

Ústredný správny orgán:

Názov: Ministerstvo životného prostredia SR
sekcia ochrany prírody a biodiverzity
Adresa: Nám. L. Štúra 1
812 35 Bratislava 1, Slovenská republika
Tel.: +421-2-59 56 22 11
Fax: +421-2-59 56 24 77
e-mail: jana.durkosova@enviro.gov.sk (kontaktná osoba)
www: <http://www.enviro.gov.sk>

Orgán zodpovedný za manažment:

Názov: Štátna ochrana prírody SR
Adresa: Tajovského 28B
974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika
Tel.: +421 48 472 20 27
Fax: +421 48 472 20 36
e-mail: sekretariat@sopsr.sk
www: <http://www.sopsr.sk>

1. Podmienky

V rezolúcii č. (2018)12 je stanovená nasledujúca podmienka:

So zapojením všetkých aktérov realizovať štúdiu, ktorou sa overí potreba novej lesnej cesty do ochranného pásma a určia sa opatrenia na zabezpečenie riešenia s najmenším zásahom na minimalizáciu vplyvov cesty a za predpokladu, že výstavba nie je vykonaná počas vegetačného obdobia a času rozmnožovania a že samotný výrub nebude zahŕňať ťažké mechanizmy; prirodzená rekultivácia cesty by mala byť naplánovaná hneď ako sú vykonané lesnícke opatrenia; pred začatím prác na ceste podať správu Rade Európy.

Šírenie lykožrútovej kalamity v okolí národnej prírodnej rezervácie (ďalej „NPR“) Dobročský prales pokračuje v ešte väčšom rozsahu ako v predchádzajúcich rokoch. Vzhľadom na prioritu spracovania kalamitných ťažieb správca a obhospodarovateľ územia,

¹ obdobie 1. september 2021 – 31. august 2022

² Pôvodná rezolúcia (2003)6, následne rezolúcia (2008)19 a rezolúcia (2012)11

LESY Slovenskej republiky, š. p., organizačná zložka Odštepny závod Horehronie (od 1.1.2022 platí nová organizačná štruktúra štátneho podniku LESY SR. Bývalý Odštepny závod Čierny Balog sa stal súčasťou OZ Horehronie, ďalej „OZ Horehronie“) neplánoval ani v tomto hodnotenom období výstavbu novej lesnej cesty.

2. Odporúčania

Štyri odporúčania stanovené v rezolúcii číslo CM/ResDip(2018)12 sú:

1. K programu starostlivosti doplniť kapitolu o vedeckom výskume, ktorý bude jasne definovať potreby manažmentu NPR a zahrnie rozvrh, aby sa zamedzilo výskumom, ktoré nie sú priamo spojené s ďalším výskumom územia.

Výskumné aktivity aj v tomto hodnotenom období rešpektovali pravidlá nastavené v Programe starostlivosti o NPR Dobročský prales (územie európskeho významu SKUVE0047 Dobročský prales) na obdobie rokov 2018-2047.

V území naďalej dominoval výskum zameraný na klimatické zmeny. Jeho čiastkové aktivity sú podrobnejšie popísané v odporúčaní č. 3.

Výskumníci z Ústavu ekológie lesa Slovenskej akadémie vied vo Zvolene (ďalej „ÚEL SAV“) v spolupráci so Štátnou ochranou prírody Slovenskej republiky, Správou Chránenej krajinnnej oblasti a Biosférickej rezervácie Poľana (ďalej „Správa CHKO-BR Poľana“) pokračovali s výskumnou štúdiou zameranou na raniaka obrovského (*Nyctalus lasiopterus*). Vďaka jedincom odchyteným v tomto reportovanom období v blízkej doline Šaling, označeným GPS vysielaczkami, bolo možné dohľadať nové stromové úkryty a zistiť trajektóriu ich pohybu. Na základe GPS telemetrie sa zistilo, že daný druh loví aj v blízkosti Dobročského pralesa. Výskyt úkrytov v tomto území však treba potvrdiť osobitným výskumom.

Mykologický výskum pod vedením prof. Ing. Vladimíra Kuncu PhD. z Katedry aplikovanej ekológie Fakulty ekológie a environmentalistiky TU vo Zvolene pokračoval bez terénnych prác. Spracovávané boli doteraz zistené údaje. V priebehu hodnotiaceho obdobia boli vydané dve práce, kde sú uvedené o. i. aj výsledky výskumu vzácnych húb z NPR Dobročský prales^{3,4}.

2. Vytvoriť postup na predchádzanie inváznym nepôvodným druhom pre prípad, že by sa objavili.

Mapovaním invázných druhov rastlín v NPR Dobročský prales a v jeho okolí bol opäť potvrdený výskyt len jedného druhu a to zlatobyly kanadskej (*Solidago canadensis*). Situácia v doline Brôtovo je porovnateľná s minulým rokom. Zaznamenané však boli dve nové lokality na začiatku doliny. V doline Za Dlhý grúň počet jedincov zlatobyly výrazne klesol.

³ Kunca V., Peiger M., Tomka P., Vampola P., 2022: Old-growth forest fungi – new localities and habitat and host preferences in Slovakia (I). *Czech Mycology* 74(1): 33-55.

⁴ Holec J., Kunca V., Kříž M., Zehnálek P., 2022: *Cyphella digitalis* (Fungi, Agaricales) – new data on ITS barcode, ecology and distribution in the Czech Republic and Slovakia. *Czech Mycology* 74(1): 77-92.

Všetky nájdené rastliny boli v zmysle platnej legislatívy odstránené vytrhávaním. Vlastné územie rezervácie je aj naďalej bez prítomnosti invázných druhov.

Mapovanie a odstraňovanie zlatobyle kanadskej z vyššie spomínaných dolín prebieha aj naďalej v spolupráci Správy CHKO-BR Poľana a OZ Horehronie.

3. Pripraviť štúdiu o vplyvoch zmeny klímy a globálneho otepľovania na samotnú prírodnú rezerváciu, ako aj na lesy v regióne, vrátane stratégie ako využívať okolité lesy, aby sa predišlo negatívnym vplyvom na prírodnú rezerváciu.

V hodnotenom období pokračoval terénne práce projektu PROBIOFOR - „Vzťah medzi produkciou biomasy a biodiverzitou v jedľovo-bukových lesoch vplyvom meniacich sa environmentálnych podmienok.“ Na projekte pracuje tím odborníkov z Technickej univerzity vo Zvolene. Okrem zaznamenávania klimatických a dendrometrických charakteristík bolo realizované aj mapovanie štruktúry porastov na výskumných plochách. Terénne práce sa sústredili na nasledovné aktivity:

- kontinuálne sledovanie objemovej vlhkosti v pôde a pôdneho vodného potenciálu
- kontinuálne sledovanie mikroklimy lesa (teplota a vlhkosť vzduchu)
- pravidelné zisťovanie 3D pôdneho profilu pomocou tomografie
- kontinuálne sledovanie dynamiky rastu stromov jedle, buka a smreka pomocou dendrometrov
- kontinuálne sledovanie transpiračného prúdu (sapflow) buka a smreka
- odber vzoriek pre kvantifikáciu mikrobiálnej diverzity v pôde
- zisťovanie porastovej štruktúry pomocou dronu

Všetky merania prebiehali v jadrovej časti aj v ochrannom pásme. Okrem vyššie spomínaných meraní sa realizoval aj monitoring uhlíka v pôde v ochrannom pásme a susedných smrečinách. Výskumný projekt bude pokračovať aj ďalšie hodnotiace obdobie.

4. Preskúmať možnosti na presunutie expozície z chaty Pred Skalicom do Lesníckeho skanzenu.

Nakoľko expozícia z Chaty pred Skalicom nebola vhodná do exteriéru, Správa CHKO-BR Poľana zabezpečila jej exteriérové prevedenie. Odovzdávanie novej expozície sa uskutočnilo 27.4.2022 (<https://www.youtube.com/watch?v=Nx8JPw7Tzrl>). Inštalovaná bola do altánku, ktorý bol postavený pre tento účel už počas predchádzajúceho hodnotiaceho obdobia. Jeho výstavbu zabezpečoval OZ Horehronie. Stanovište o pralesoch nadobudlo nový rozmer. Návštevníci Lesníckeho skanzenu vo Vydrovskej doline sa môžu prostredníctvom altánku so zelenou strechou a pestrej palety obrazového a informačného materiálu na chvíľu preniesť do Dobročského pralesa. Informácie o NPR Dobročský prales a jeho ocenení sa týmto stali oveľa dostupnejšie a atraktívnejšie pre širokú verejnosť. Pre porovnanie, expozíciu v Chate Pod Skalicom si ročne pozrie cca 200 návštevníkov, zatiaľ čo návštevnosť skanzenu je cca 50 000 návštevníkov ročne.

3. Lokálny manažment

Lokálny manažment rešpektoval zásady a opatrenia uvedené v platnom Programe starostlivosti o NPR Dobročský prales (územie európskeho významu SKUVE0047 Dobročský prales) na obdobie rokov 2018-2047.

V A zóne bol uplatňovaný režim „bez zásahu.“ Deficit zrážok a vysoké teploty počas jarného a letného obdobia vytvorili vhodné podmienky na šírenie podkôrnikovej kalamity aj

v jadrovej časti. Pozorovaný bol výskyt roztrúsenej a na menších plochách aj sústredenej kalamity. Kalamitou bola zasiahnutá drevina smrek. Jej postupné vypadávanie z porastu je vzhľadom na klimatické zmeny vysoko pravdepodobné aj v nasledujúcich rokoch.

V B zóne bola spracovaná len kalamitná hmota (vetrová kalamita 278 m³, podkôrniková kalamita 2 066 m³). Aj tento rok prednostné spracovanie kalamitnej ťažby znemožňovalo realizáciu zásahov v ochrannom pásme zameraných na úpravu drevinového zloženia a diferenciaciu porastov.

OZ Horehronie nahlasovalo výskyt kalamity prostredníctvom informačného systému lesného hospodárstva. V dotknutých porastoch Správa CHKO-BR Poľana vykonala ohliadku, dohodla zásady spracovania kalamitnej hmoty a vydala súhlasné stanovisko na jej spracovanie. Pri ohliadkach bolo v spodnej etáži pozorované husté zmladenie pôvodných drevín. V kombinácii s dostatočným ponechávaním stojaceho a ležiaceho mŕtveho dreva je predpoklad vzniku druhovo pestrých a výškovo diferencovaných porastov.

4. Hranice

Žiadne zmeny.

5. Ďalšie informácie

Vo februári 2022 bola Správou CHKO-BR Poľana vyhlásená výtvarná výzva „Život v pralese“. Oslovení boli žiaci základných umeleckých škôl na stvárnenie svojej predstavy o živote v NPR Dobročský prales. Mladí umelci sa mohli inšpirovať dostupným dokumentom o rezervácii (<https://www.youtube.com/watch?v=w5btU5UCYog>), prípadne priamo nahliadnuť do pralesa v sprievode zamestnancov Správy CHKO-BR Poľana. Do výzvy sa zapojilo 61 detí zo 6 základných umeleckých škôl. Odborná porota vybrala víťazov v dvoch kategóriách (<https://chkopolana.sopsr.sk/vyhlasenie-vitazov-zivot-v-pralese/>). Verejnosť si mohla vybrať svojho favorita hlasovaním na facebookovej stránke CHKO-BR Poľana (<https://www.facebook.com/photo?fbid=3045310059132979&set=pcb.3045317572465561>). Všetky práce boli vystavené v Lesníckom skanzene vo Vydrove počas celej letnej sezóny. V súčasnosti je výstava prác spolu s informačnými panelmi o NPR Dobročský prales inštalovaná v Lesníckom a drevárskom múzeu vo Zvolene. Plánované je využitie týchto výtvarných diel aj pri príprave nových propagačných materiálov o NPR Dobročský prales.

V hodnotenom období sa vzhľadom na lepšiu pandemickú situáciu konali aj exkurzie do NPR Dobročský prales. Do jadrovej časti zamestnanci S-CHKO-BR Poľana sprevádzali 3 skupiny. Dve skupiny tvorili deti zo ZŠ Karola Rapoša v Brezne a študenti zo Spojenej školy v Detve a ich rovesníci zo zahraničia (Chorvátsko, Nórsko, Česko, Poľsko, Cyprus), ktorí dané školy navštívili v rámci programu Erasmus plus. Účastníkom bol podaný výklad zameraný na význam pralesov a ich základné charakteristiky s poukázaním na prírodné výnimočnosti Dobročského pralesa a jeho ocenenie Európskym diplomom. V závere prebehla diskusia na tému biodiverzity a pralesov, ktorej bonusom bolo zdieľanie informácií a skúseností zahraničných účastníkov. Nakoniec mladí poslali pozdrav z pralesa vo svojej rodnej reči (<http://chkopolana.sopsr.sk/odkazy-mladych-z-dobrocskeho-pralesa/>). Tretiu organizovanú skupinu tvorili deti umeleckých škôl, ktoré sa zapojili do vyššie spomínanej výtvarnej výzvy. Po absolvovaní exkurzie v jadrovej časti rezervácie sa deti na blízkej lúke pokúsili výtvarne stvárniť svoje dojmy a zážitky z pralesa. Celkovo sa exkurzií do jadra rezervácie zúčastnilo 97 návštevníkov.

Zamestnanci OZ Horehronie sprevádzali v rezervácii lesníkov zo Srbska a zástupcov z výskumných ústavov, Národného lesníckeho centra a Lesníckej fakulty TU vo Zvolene. Spolu to bolo 17 návštevníkov.

Občianske združenie Vydra zabezpečilo sprievod do ochranného pásma rezervácie popri náučnom chodníku pre 3 školské exkurzie (140 žiakov), 8 exkurzií pre dôchodcov (15 návštevníkov) a 8 exkurzií pre individuálnych návštevníkov (40 návštevníkov).

OZ Horehronie v spolupráci so Správou CHKO-BR Poľana a Obcou Čierny Balog zorganizoval Deň otvorených dverí NPR Dobročský prales. Konal sa 25.10.2021 a zúčastnilo sa ho 40 miestnych obyvateľov. Opäť boli vybraní účastníci, ktorí v jadrovej časti pralesa ešte neboli. V závere exkurzie prejavili obdiv nad majestátnosťou stromov v rezervácii a zároveň vyjadrili vďačnosť, že mali možnosť prvýkrát vidieť rezerváciu v celej jej kráse.

V hodnotenom období v Lesníckom skanzene okrem expozície o pralese pribudol aj informačný panel „Na stope“ k zemnému chodníku-labyrintu. Celková ročná návštevnosť sa odhaduje do 50 000 návštevníkov. Oproti minulému roku je to mierny pokles. Odhad účasti na hlavnom podujatí LESOV SR š.p. v Lesníckom skanzene na Dni stromu 9.7.2022 je cca 8 000 návštevníkov.

Toto hodnotiace obdobie prebiehal v pralese intenzívny výskum podrobne popísaný v odporúčaní č. 3. Jeho realizácia v kombinácii s exkurziami mala za následok mierne, ale viditeľné udupanie a rozšírenie chodníka do jadrovej časti. Preto sa všetky zainteresované strany (Správa CHKO-BR Poľana, OZ Horehronie, OZ Vydra) stretli a dohodli na pravidlách návštevnosti. Všetci zúčastnení súhlasili so zrušením exkurzií pre verejnosť do jadra pralesa počas trvania výskumu. Výnimkou bude DOD NPR Dobročský prales. Exkurzie pre odborníkov a študentov budú naďalej povolené s obmedzeniami (maximálne 1 x mesačne, maximálne 20 návštevníkov).

Propagácia NPR Dobročský prales a šírenie povedomia o jeho ocenení Európskym diplomom boli v tomto hodnotiacom období realizované prostredníctvom vyššie spomínanej výtvarnej výzvy a otvorenia novej expozície v Lesníckom skanzene. Okrem toho boli dopĺňané informačné materiály o rezervácii nielen v skanzene, ale aj v Chate Pod Skalickou a v informačnej kancelárii OZ Vydra. O NPR Dobročský prales sa verejnosť mohla dočítať aj v nasledujúcich časopisoch:

Les a letokruhy:

<https://www.lesmedium.sk/casopis-letokruhy/2022/casopis-letokruhy-2022-01/najstarsie-lesne-rezervacie-na-slovensku>

Chránené územia Slovenska (str.75):

https://www.sopsr.sk/publikacie/chus/chus98_final.pdf

Prílohy:

1. PROBIOFOR – správa z výskumu
2. Výtvarná výzva – Život v pralese - fotodokumentácia
3. Regулácia návštevnosti – prezenčná listina

Vo Zvolene, 12.12.2022

Vypracovala: Ing. Andrea Kaňuchová, PhD.
ŠOP SR – Správa CHKO-BR Poľana